

Antoni Bądkowski

Zmiany, jakie do obecnego stanu prawnego wprowadza Księga pierwsza Kodeksu cywilnego : (dokończenie)

Palestra 9/1(85), 39-48

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

związane jego treścią i orzeka samodzielnie na podstawie całokształtu okoliczności. Prezydium NRA z tytułu sprawowanego nadzoru może w każdej chwili uchwałę Komisji Samopomocy Koleżeńskiejskiej zmienić lub uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, jak również może podjąć uchwałę w sprawie zapomogi — we własnym zakresie.

Środki finansowe Funduszu składają się ze składek adwokatów i z dotacji. Składki ustala corocznie Naczelna Rada Adwokacka. Składka obciąża każdą Izbę w zależności od liczby wpisanych na listę adwokatów, z wyłączeniem jednak pobierających zapomogi. Tak obliczone składki rada adwokacka przekazuje co miesiąc do Naczelnej Rady Adwokackiej bez względu na fakt uregulowania składek przez poszczególnych adwokatów.

Składkę w kwocie 30 zł. mies. ustaloną na rok 1964 na plenarnym posiedzeniu Naczelnej Rady Adwokackiej w dniu 29 lutego 1964 r. Prezydium NRA uchwałę z dnia 19 listopada 1964 r. obniżyło do kwoty 20 zł miesięcznie na okres od 1 października 1964 r. do 31 grudnia 1965 roku.

ANTONI BĄDKOWSKI

Zmiany, jakie do obecnego stanu prawnego wprowadza Księga pierwsza Kodeksu cywilnego

(dokończenie)

DZIAŁ IV

Wady oświadczenia woli

Odpowiednikiem tego działu jest w p.o.p.c. Dział V Tytułu III pod tą samą nazwą.

Art. 82, dotyczący nieważności oświadczeń woli z powodu stanu psychicznego osoby składającej oświadczenie, powtarza treść art. 69 p.o.p.c., z tą tylko różnicą, że w przyjętym przez p.o.p.c. określeniu tego stanu jako wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji spójnik „i” został zamieniony na „albo”, przez co oba przymiotniki mogą być stosowane alternatywnie. Na skutek tej zmiany następuje zbliżenie niektórych stanów objętych art. 82 do stanu przymusu, który jednak nie powoduje nieważności, a tylko daje prawo uchyleńia się od skutków oświadczenia woli, jeżeli położenie przymusowe zostało wywołane groźbą (art. 87) lub dało pole do wyzysku (art. 388). Orzecznictwo będzie musiało określić, w jakich wypadkach oświadczenie woli świadome, lecz nie będące wyrazem swobodnej decyzji, będzie nieważne, jako podpadające pod przepis art. 82.

Poza tym zamiast użytego w p.o.p.c. określenia „niedorozwój psychiczny” użyto bardziej prawidłowego pod względem medycznym określenia „niedorozwój umysłowy”.

Art. 83 § 1, który przyjmuje zasadę nieważności pozornych oświad-

czeń woli, jest z drobną poprawką stylistyczną powtórzeniem treści art. 70 p.o.p.c.

Paragraf 2 art. 83 dotyczy praw osób trzecich i jest odpowiednikiem art. 71 p.o.p.c., jednakże ujęcie jest tutaj inne. Podczas gdy art. 71 p.o.p.c. mówi o skuteczności czynności prawnej dokonanej na podstawie pozornego oświadczenia przez osobę trzecią, która jest w dobrej wierze, art. 83 § 2 k.c., zastrzega ponadto, że chodzi tylko o czynność odpłatną, w wyniku której osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona z obowiązku.

Art. 84 określa skutki błędu. Odpowiada on art. 72 p.o.p.c., z tą jednak różnicą, że warunki wymagane do uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego innej osobie pod wpływem błędu, a mianowicie wywołanie przez nią błędu, choćby nie zawinione, lub świadomość, że druga strona działa pod wpływem błędu, nie dotyczy nieodpłatnych czynności prawnych.

Art. 85, który przyrównuje skutki zniekształcenia oświadczenia woli przez osobę użytą do jego przesłania do skutków błędu, jest z drobną poprawką redakcyjną powtórzeniem art. 73 p.o.p.c.

Art. 86 § 1 określa skutki podstępny podobnie jak art. 74 § 1 p.o.p.c., z tym zastrzeżeniem, że dopuszcza możliwość uchylenia się od skutków czynności prawnej z powodu błędu wywołanego podstępem, nawet gdy nie był on istotny i nie dotyczył treści czynności prawnej. Określenie to jest w pewnej mierze szersze od określenia przyjętego w p.o.p.c., które mówią o błędzie nieistotnym oraz o błędzie co do pobudki oświadczenia woli.

Paragraf 2 przyrównuje skutki podstępu dokonanego przez osobę trzecią do podstępu strony, jeżeli ta o podstępie wiedziała i nie zawiadomiła o nim drugiej strony, a więc normuje tę kwestię tak samo jak art. 74 § 2 p.o.p.c. Jednakże w odróżnieniu od p.o.p.c., kod. cyw. — na wzór art. 84 — dodaje wyrazy: „albo jeżeli czynność prawna była nieodpłatna”.

Przy czynnościach nieodpłatnych nie jest więc wymagana do uchylenia się od skutków czynności prawnej świadomość strony korzystającej z błędu o podstępie osoby trzeciej.

Art. 87 określa możliwość uchylenia się od skutków oświadczenia woli pod wpływem groźby w sposób identyczny jak art. 75 p.o.p.c., którego tekst powtarza z drobną zaledwie poprawką stylistyczną.

Art. 88 § 1 — tak samo jak art. 76 § 1 p.o.p.c. — wymaga, by oświadczenie o uchyleniu się było dokonane na piśmie. Ponieważ jednak forma pisemna nie jest tu zastrzeżona pod rygorem nieważności, przeto zgodnie z art. 74 należy przyjąć, że jest ona zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, gdy tymczasem według p.o.p.c. (art. 63) skutkiem braku pisma jest nieważność czynności.

Paragraf 2 art. 88, tak samo jak art. 76 § 2, ustanawia roczny termin do uchylenia się, który liczy się od chwili wykrycia błędu, a w wypadku groźby — od chwili ustania obawy.

DZIAŁ V

Warunek

Odpowiednikiem tego Działu jest w p.o.p.c. Dział VI Tytułu III pod tą samą nazwą.

Art. 89, który otwiera ten Dział i podaje definicję warunku, jest odpowiednikiem art. 77 p.o.p.c. Wprowadzone przez Komisję Kodyfikacyjną zmiany mają charakter raczej redakcyjny.

Przed wszystkim więc obok zastrzeżenia, że warunek nie może być wprowadzony w wypadkach przewidzianych przez ustawę (jak np. przy sprzedaży nieruchomości — patrz art. 157 § 1), dodano, że nie może on być wprowadzony również wtedy, gdy wynika to z właściwości czynności prawnej.

Ponadto opuszczono określenie „zawierający lub rozwiązujący”. Nie oznacza to jednak, żeby k.c. zaniechał rozróżnienia obu tych rodzajów warunków, gdyż oba te terminy znajdujemy następnie w art. 94.

Art. 90 powtarza (z drobną tylko poprawką stylistyczną) przepis art. 78 p.o.p.c., że ziszczenie się warunku nie ma mocy wstecznej, chyba że zastrzeżono inaczej.

Art. 91, zawierający dyspozycję, że warunkowo uprawniony może dokonywać czynności, które zmierzają do zachowania jego prawa, jest powtórzeniem art. 79 p.o.p.c. z niewielkimi poprawkami stylistycznymi.

Art. 92 normuje sytuację, w której chodzi o bezskuteczność czynności rozporządzenia prawem warunkowym. Jego odpowiednikiem jest art. 80 p.o.p.c. Poza nadaniem temu przepisowi ściślejszej redakcji, k.c. wprowadza pewne ograniczenie zakresu działania tego przepisu stanowiąc, że rozporządzenia takie tracą moc z chwilą ziszczenia się warunku, jeżeli „udaremniają lub ograniczają” skutek ziszczenia się warunku, a nie — jak to przewiduje art. 80 p.o.p.c. — już wówczas, gdy „mogą udaremnić lub ograniczyć” ten skutek. Z powyższego wynika, że samo zagrożenie skutku nie będzie już wystarczać.

Tak samo jak p.o.p.c., art. 92 chroni prawa osób trzecich działających w dobrej wierze. Podczas jednak gdy p.o.p.c. zadawała się ogólnikową dyspozycją, k.c. rozwija zasady tej ochrony stanowiąc, że jeżeli „na podstawie rozporządzenia prawem warunkowym osoba trzecia nabywa prawa lub zostaje zwolniona od zobowiązania, to stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności prawnej z osobą nieuprawnioną do rozporządzenia prawem.”

Art. 93 określa skutki działania strony w celu przeszkody lub ziszczenia się warunku tak samo jak art. 81 p.o.p.c., z tą jednak różnicą, że k.c. zastępuje przyjęte przez p.o.p.c. określenie działania jako dokonanego „w złej wierze” określeniem: „w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego”. Jak widać, czynnik subiektywny został zastąpiony czynnikiem obiektywnym, odpowiadającym konstrukcji kodeksu.

Art. 94, który stanowi, że warunek niemożliwy, jak również warunek sprzeczny z ustawą lub zasadami współżycia społecznego pociąga za sobą nieważność czynności prawnej, gdy jest zawieszający, a uważa się go za nie zastrzeżony, gdy jest rozwiązujący — jest odpowiednikiem art. 82 p.o.p.c., którego treść powtarza z drobnymi poprawkami redakcyjnymi.

Zauważyć należy, że k.c. pominął w tym dziale przepis art. 83 p.o.p.c., dotyczący stosowania przepisów o warunku do terminów *a quo* i *ad quem*. Przepis ten znalazł bardziej odpowiednie miejsce wśród przepisów o terminach (art. 116).

DZIAŁ VI

Przedstawicielstwo

Odpowiednikiem tego działu jest w p.o.p.c. Dział VII Tytułu III pod tą samą nazwą.

Art. 95 § 1 stanowi, tak samo jak art. 84 § 1 p.o.p.c., że czynności prawnej można dokonać przez przedstawiciela. Jednakże p.o.p.c. prze-

widują wyłączenie od tej zasady tylko wypadków przewidzianych przez ustawę, natomiast art. 95 § 1 dodaje, że dotyczy to również wypadków, kiedy takie wyłączenie wynika z istoty czynności prawnej.

Paragraf 2 art. 95, który przewiduje, że czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki prawne bezpośrednio dla reprezentowanego, stanowi dosłowne powtórzenie art. 84 § 2 p.o.p.c.

Art. 96 rozróżnia przedstawicielstwo oparte na ustawie i przedstawicielstwo oparte na oświadczeniu reprezentowanego. Artykuł ten również stanowi dosłowne powtórzenie art. 85 p.o.p.c.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że k.c. nie przejął przepisów zawartych w art. 86 i 87 p.o.p.c. Pierwszy z nich przewiduje, że poza wypadkami przewidzianymi w przepisach szczególnych przedstawicielami ustawowymi są rodzice, opiekun i kurator, drugi — że granice umocowania przedstawiciela ustawowego określają właściwe przepisy, pełnomocnika zaś — treść pełnomocnictwa. Przepisy te uznano niewątpliwie za zbędne, gdyż wypadki niezdolności do czynności prawnej osób fizycznych reguluje k.c. w art. 12 i nast., zakres zaś umocowania przedstawicieli ustawowych tych osób określa kodeks rodzinny i opiekuńczy (art. 98 i nast. oraz art. 145 i nast.), a co się tyczy osób prawnych, to art. 38 k.c. odsyła uregulowanie sposobu powołania i określenia zakresu umocowania organów osób prawnych do ustaw i do opartych na tych ustawach statutów.

Art. 97 nie ma odpowiednika w p.o.p.c. Stanowi on, że osobę czynną w lokalu przedsiębiorstwa przeznaczonym do obsługiwaną publiczności pozycytuje się w razie wątpliwości za uprawnioną do dokonywania czynności prawnych, które zazwyczaj są dokonywane z osobami korzystającymi z usług tego przedsiębiorstwa.

Odpowiednikiem tego przepisu jest art. 68 Kodeksu handlowego, uchylony przez art. VI § 1 przep. wprowadzających k.c.

Art. 98 określa pełnomocnictwo ogólne i szczególne w sposób identyczny jak art. 88 p.o.p.c.

Art. 99 dotyczy formy pełnomocnictwa. Jest on odpowiednikiem art. 89 p.o.p.c., którego tekst powtarza z tym tylko uzupełnieniem, że wymaganie formy pisemnej dla pełnomocnictwa ogólnego jest zastrzeżone pod rygorem nieważności. Uzupełnienie to było konieczne ze względu na to, że k.c. jak już na to wyżej wskazano, ustanawia wymaganie formy pisemnej w zasadzie tylko dla celów dowodowych (art. 73 § 1).

Art. 100 dotyczy skuteczności czynności prawnej dokonanej przez pełnomocnika ograniczonego w zdolności do czynności prawnych. Stanowi on powtórzenie art. 90 § 1 p.o.p.c. Natomiast § 2 artykułu 90 p.o.p.c., który dotyczy nieważności czynności prawnej, jeżeli ograniczenie pełnomocnika w zdolności do czynności prawnych nastąpiło po wydaniu pełnomocnictwa, został przez k.c. pominięty. Pominięcie nastąpiło prawdopodobnie dlatego, że skoro uznaje się za ważną czynność prawną dokonaną przez pełnomocnika ograniczonego w zdolności do czynności prawnych już w dacie udzielenia pełnomocnictwa, to brak jest dostatecznej podstawy do uznania czynności za nieważne z tego powodu, że ograniczenie nastąpiło po tej dacie.

Art. 101 § 1 dotyczy odwołania pełnomocnictwa. Jego odpowiednikiem jest art. 91 p.o.p.c. Jednakże ujęcie kodeksowe jest częściowo inne. Przyjmując zasadę, że pełnomocnictwo może być w każdej chwili odwołane, k.c. w odróżnieniu

do p.o.p.c. pomija kwestię ograniczenia pełnomocnictwa. Czyni tak przypuszczalnie dlatego, że ograniczenie pełnomocnictwa stanowi w istocie jego częściowe odwołanie. Następnie, jeśli chodzi o pełnomocnictwa nieodwoławne, to k.c., odmiennie od p.o.p.c., wymaga, żeby nastąpiło zrzeczenie się odwołania oraz żeby było ono uzasadnione treścią stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa. Nie wystarczy więc, tak jak dotychczas, żeby nieodwoławność wynikała z treści tego stosunku, potrzeba jeszcze wyraźnego zrzeczenia się.

Paragraf 2 dotyczy wygaśnięcia umocowania wraz ze śmiercią mocodawcy lub pełnomocnika. Dla uniknięcia wygaśnięcia wymagane jest uczynienie zastrzeżenia uzasadnionego stosunkiem prawnym, który jest podstawą pełnomocnictwa. W braku więc takiego zastrzeżenia nie będzie można uznać, że pełnomocnictwo nie wygasło, tak jak to jest możliwe obecnie.

Art. 102, który zobowiązuje pełnomocnika do zwrotu dokumentu pełnomocnictwa, powtarza bez zmian tekst art. 92 p.o.p.c.

Art. 103 uzależnia ważność umowy zawartej w cudzym imieniu bez umocowania lub z przekroczenia umocowania od potwierdzenia przez osobę, w której imieniu umowa została zawarta, i zwalnia drugą stronę po bezskutecznym wezwaniu do potwierdzenia. Jest on odpowiednikiem art. 94 p.o.p.c., którego treść powtórzona została ze zmianami redakcyjnymi.

Ponadto znajdujemy w tym artykule przepis, którego nie ma w p.o.p.c., a który dotyczy wypadku, gdy potwierdzenie nie nastąpiło. W wypadku takim osoba, która zawarła umowę w cudzym imieniu, obowiązana jest do zwrotu stronie, z którą umowę zawarła, tego, co od niej otrzymała w wykonaniu zawartej umowy, a ponadto do odszkodowania.

Art. 104 reguluje kwestię nieważności jednostronnej czynności prawnej dokonanej bez umocowania lub z jego przekroczeniem w taki sam sposób jak art. 95 p.o.p.c., którego treść powtarza w zmienionej redakcji.

Art. 105, którego odpowiednikiem jest art. 93 p.o.p.c., dotyczy czynności prawnych dokonanych przez pełnomocnika po wygaśnięciu pełnomocnictwa, ale w granicach pierwotnego umocowania. Tak samo jak p.o.p.c., Kodeks uznaje taką czynność za ważną z wyjątkiem wypadku, gdy druga strona o wygaśnięciu pełnomocnictwa wiedziała lub „z łatwością mogła się dowiedzieć”. P.o.p.c. natomiast wymagają w tej sytuacji stwierdzenia niedbalstwa strony. Ujęcie podobne, ale — jak widać — nieidentyczne.

Art. 106 reguluje możliwość ustanowienia przez pełnomocnika innych pełnomocników dla mocodawcy w sposób o tyle odmienny od art. 96 p.o.p.c., że p.o.p.c., przyjmują określenie „podstawienia na swoje miejsce innej osoby” przez pełnomocnika. Określenie to jest niewątpliwie nieprawidłowe, gdyż zachodzi tu nie podstawienie, lecz ustanowienie przez pełnomocnika drugiego pełnomocnika.

Art. 107 reguluje zasady działania kilku pełnomocników jednego mocodawcy tak samo jak art. 97 p.o.p.c., którego treść powtórzona została w innej nieco redakcji.

Art. 108 nie ma odpowiednika w p.o.p.c. Przepis ten stanowi, że pełnomocnik nie może być drugą stroną czynności prawnej, której dokonywa w imieniu mocodawcy, a zarazem przewiduje od tej zasady wyjątki w dwóch wypadkach: 1) gdy możliwość działania jako druga strona wynika z treści pełnomocnictwa i 2) gdy ze względu na treść czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy.

To samo stosuje odpowiednio, gdy pełnomocnik reprezentuje obie strony.

Przepis art. 108 pozwoli przekreślić wątpliwości, jakie powstawały dotychczas w praktyce.

Art. 109 nakazuje stosować przepisy tego działu do oświadczeń złożonych pełnomocnikowi. Jest to powtórzenie treści art. 98 p.o.p.c.

TYTUŁ V

Termin

Odpowiednikiem tego tytułu jest Tytuł IV p.o.p.c. pod nazwą „Obliczanie terminów”.

Art. 110, otwierający ten tytuł, określa zakres stosowania zawartych w nim przepisów o obliczaniu terminów w sposób bardziej szczegółowy, niż czyni to art. 99 p.o.p.c. Wylicza on mianowicie, że stosują się one do terminów zawartych w ustawach, orzeczeniach sądu lub państwowej komisji arbitrażowej, w decyzjach innego organu państwowego lub w czynności prawnej, jeżeli same nie określają innego sposobu obliczenia.

Art. 111 dotyczy zasad obliczenia terminów określonych w dniach. Przyjmuje on te same zasady co art. 100 p.o.p.c., jednakże końcowy przepis art. 100 p.o.p.c., który dotyczy sposobu obliczania przedłużonego terminu określonego w dniach, został pominięty. Uznano go prawdopodobnie za zbędny, zwłaszcza że w stosunku do innych terminów p.o.p.c. nie zawierają przepisów dotyczących ich przedłużenia.

Art. 112 reguluje zasady obliczania terminów określonych w tygodniach, miesiącach lub latach w sposób identyczny jak art. 101 p.o.p.c. Jednakże przy obliczaniu wieku osoby fizycznej przyjęto inną, bardziej ścisłą redakcję, stanowiąc, że termin ten kończy się z początkiem ostatniego dnia, a nie z jego końcem, jak to ma miejsce we wszystkich innych wypadkach.

Art. 113 reguluje sposób obliczania terminów oznaczonych na początek, koniec i środek miesiąca oraz terminów półmiesięcznych — w sposób identyczny jak art. 102 p.o.p.c.

Pominięto jednak ostatni przepis art. 102 p.o.p.c., który dotyczy obliczania terminów na jeden lub więcej miesięcy i pół miesiąca, uznając go za zbędny, skoro zasada obliczania najpierw całych miesięcy wynika z samego określenia takiego terminu.

Art. 114 ustala zasady obliczania terminów oznaczonych w miesiącach i latach, przy których ciągłość nie jest wymagana, nakazując — tak samo jak art. 103 p.o.p.c. — liczyć miesiąc za 30 dni, a rok za 365 dni.

Art. 115 reguluje wypadek, gdy koniec terminu przypada na dzień uznany ustawowo za wolny od pracy, stanowiąc — tak samo jak art. 104 p.o.p.c. — że w wypadku takim termin upływa z końcem dnia następnego.

Art. 116, którego odpowiednikiem jest art. 83 p.o.p.c., nakazuje w wypadkach, gdy skutki czynności prawnej mają powstać w oznaczonym terminie, stosować odpowiednio przepisy o warunku zawieszającym, a gdy skutki czynności prawnej mają ustać w oznaczonym terminie — przepisy o warunku rozwiązującym (art. 89 i nast.).

TYTUŁ VI

Przedawnienie

Odpowiednikiem tego tytułu jest Tytuł V p.o.p.c. Instytucja przedawnienia została w Kodeksie ujęta zupełnie odmiennie niż w p.o.p.c.

Jak wiadomo, p.o.p.c. rozróżniają przedawnienie i termin zawity, czyli prekluzję. Przy pierwszym upływ ustawowego terminu daje prawo dłużnikowi do uchylenia się od zaspokojenia roszczenia. Przedawnienia więc, jako należnego od woli dłużnika, sąd nie stosuje z urzędu. Bieg terminu przedawnienia ulega zawieszeniu z różnych powodów oraz przerwie przez uznanie roszczenia i przez czynność przedsięwziętą w celu jego dochodzenia (art. 105—113 p.o.p.c.). Natomiast upływ terminu zawitego powoduje niemożność dochodzenia roszczenia, przy czym następuje to z mocy ustawy. Prekluzje więc uwzględnia się z urzędu. Nie ma tu zawieszenia biegu terminu (z wyjątkiem zawieszenia działalności sądów lub siły wyższej), uznanie zaś roszczenia przerywa bieg terminu tylko wówczas, gdy dokonane zostało na piśmie (art. 114—117 p.o.p.c.).

Otóż k.c. połączył obie te instytucje w jedną, przyjmując dla niej termin „przedawnienie”. W istocie jednak przedawnienie w ujęciu kodeksowym odpowiada raczej pojęciu terminu zawitego, gdyż jego upływ powoduje niemożność dochodzenia roszczenia i stosuje się to przedawnienie z urzędu. Z drugiej jednak strony do zawieszenia biegu i przerwy przedawnienia mają zastosowanie te same zasady, jakie według p.o.p.c. przewidziane są dla przedawnienia, a nie dla terminu zawitego.

Nie znaczy to oczywiście, by pojęcie terminu zawitego znikło z kodeksu. Pozostają nadal te terminy zawite, które nie są terminami przedawnienia.

W dążeniu do pozostawienia prawa pracy, o ile to tylko możliwe, bez zmian, art. XII przep. wpraw. k.c. utrzymuje w mocy dla stosunków pracy dotychczasowe przepisy o przedawnieniu i terminie prekluzyjnym, a więc art. 105—117 p.o.p.c. i art. 284 i 473 k.z.

Art. 117, który otwiera tytuł VI, jest częściowo odpowiednikiem art. 105 i 107 p.o.p.c.

Paragraf 1 przyjmuje ogólną zasadę, że z wyjątkiem wypadków w ustawie przewidzianych roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.

Paragraf 2 rozróżnia dwojakie skutki przedawnienia. W stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej, które podlegają państwowemu arbitrażowi gospodarczemu, roszczenie przedawnione wygasa. W innych natomiast stosunkach — tak samo jak dotychczas przy terminie prekluzyjnym — skutkiem przedawnienia jest to, że roszczenia przedawnionego dochodzić nie można. W tych więc stosunkach roszczenie przedawnione istnieje nadal jako roszczenie oparte na zobowiązaniu naturalnym, może więc ono być przeciwstawione do potrącenia w warunkach przewidzianych w art. 502, a w razie jego zaspokojenia nie można się domagać zwrotu (art. 411 pkt 3).

Poza tym w paragrafie tym uregulowana jest kwestia zrzeczenia się przedawnienia przez dłużnika, co — tak samo jak w art. 107 § 2 p.o.p.c. — jest dopuszczalne, ale dopiero po upływie terminu przedawnienia.

W § 3 zawarta jest zasada, że sąd, państwowa komisja arbitrażowa lub inny organ powołany do rozpoznawania spraw danego rodzaju uwzględniają termin przedawnienia z urzędu. Przewidziana jest jednak zarazem możliwość nieuwzględnienia przedawnienia, „jeśli termin przedawnienia nie przekracza 3 lat,

a opóźnienie w dochodzeniu roszczenia jest usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami i nie jest nadmierne”.

Przepis ten będzie musiał być stosowany zupełnie wyjątkowo, jeśli nie ma on wywoływać stanu niepewności.

Art. 118 określa ogólne terminy przedawnienia.

W stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej, które podlegają państwowemu arbitrażowi gospodarczemu, ogólny termin przedawnienia jest roczny — z wyjątkiem wypadków, gdy dla roszczeń danego rodzaju przewidziany jest termin krótszy albo gdy szczególny przepis przewiduje dla określonych stosunków między tymi jednostkami termin dłuższy.

Jeśli więc chodzi o terminy krótsze od rocznego, to będą mieć zastosowanie w ogóle przepisy przewidujące takie terminy, natomiast jeśli chodzi o terminy dłuższe od rocznego, to tylko te przepisy, które dotyczą stosunków między jednostkami gospodarki uspołecznionej.

W innych stosunkach ogólny termin przedawnienia wynosi 10 lat, a dla roszczeń ze świadczeń okresowych — 3 lata, chyba że przepis szczególny przewiduje termin krótszy. Jeśli więc chodzi o świadczenia okresowe, to k.c. skrócił dotychczasowe terminy przedawnienia, które wynosiły dotychczas lat 5 (art. 282 pkt 1, 2 i 3 k.z.), do lat 3.

Art. 119, który stanowi, że terminy przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną, jest odpowiednikiem art. 107 § 1 p.o.p.c., którego tekst artykuł 119 powtarza bez zmian.

Art. 120 § 1 dotyczy początku biegu przedawnienia. Jego częściowym odpowiednikiem jest art. 108 p.o.p.c. Początek ten k.c. określa jako dzień, w którym wierzytelność stała się wymagalna. Natomiast p.o.p.c. określają ten dzień jako dzień, w którym uprawniony mógł żądać zaspokojenia roszczenia.

Przepis art. 120 § 1 jest poza tym uzupełniony nowym postanowieniem głoszącym, że „jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdy uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie”.

Paragraf 2 określa początek biegu terminu roszczeń o zaniechanie, przyjmując w takich wypadkach za początek przedawnienia dzień, w którym osoba, przeciwko której roszczenie przysługuje, nie zastosowała się do treści roszczenia.

Przepis ten także nie ma odpowiednika w p.o.p.c. Wypełnia on istniejącą dotychczas lukę w prawie.

Art. 121 określa wypadki zawieszenia biegu przedawnienia. Jego odpowiednikiem jest art. 109 p.o.p.c.

Jeśli chodzi o roszczenia dzieci przeciwko rodzicom oraz roszczenia osób nie mających pełnej zdolności do czynności prawnych przeciwko opiekunom i kuratorom, to uregulowanie w art. 121 jest takie samo jak w p.o.p.c. Natomiast redakcja ostatniego punktu uległa zmianie. Kodeks cywilny przyjmuje formułę, że zawieszenie biegu przedawnienia wszelkich roszczeń następuje wtedy, gdy „z powodu siły wyższej uprawniony nie może ich dochodzić przed sądem, państwową komisją arbitrażową lub innym organem państwowym powołanym do rozpoznawania spraw danego rodzaju”.

Nie jest więc przewidziane, tak jak to jest w p.o.p.c., zawieszenie wymiaru sprawiedliwości. Należy jednak uważać, że w istocie mamy tu do czynienia tylko ze zmianą redakcyjną, gdyż przeszkoda wywołana siłą wyższą obejmuje wypadek zawieszenia wymiaru sprawiedliwości.

Art. 122 reguluje bieg przedawnienia względem osób, nie mających pełnej zdolności do czynności prawnych, w taki sam sposób jak art. 110 p.o.p.c. Wprowadzono tu jednak przepis dodatkowy o dużej doniosłości, a mianowicie, że te same zasady stosuje się odpowiednio, gdy chodzi o bieg przedawnienia przeciwko osobom, co do których istnieje podstawa do całkowitego ich ubezwłasnowolnienia.

Art. 123, regulujący wypadki przerwy przedawnienia, jest częściowym odpowiednikiem art. 111 p.o.p.c.

Jeśli chodzi o przerywanie przedawnienia przez czynności mające na celu dochodzenie roszczenia, to k.c. przyjmuje bardziej dokładne określenie tych czynności stanowiąc, że bieg przedawnienia przerywa się „przez każdą czynność przed sądem, państwową komisją arbitrażową lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia”.

Należy się spodziewać, że redakcja ta usunie wątpliwości, jakie powstawały na tle nie dość ścisłej redakcji odpowiedniego przepisu w p.o.p.c.

Jeśli chodzi o przerwę biegu przedawnienia przez uznanie roszczenia, to k.c. powtarza redakcję przyjętą w p.o.p.c. z drobną tylko zmianą stylistyczną.

Omawiany artykuł zawiera jeszcze tej treści uzupełnienie, że w stosunkach między jednostkami gospodarki społecznej, które podlegają państwowemu arbitrażowi gospodarczemu, uznanie roszczenia nie przerywa biegu przedawnienia.

Art. 124 określa skutki przerywania przedawnienia na wzór art. 112 p.o.p.c., różniąc się od niego tylko tym, że przyjmuje takie samo określenie czynności przerywających przedawnienie jak w poprzednim art. 123.

Art. 125 jest odpowiednikiem art. 113 p.o.p.c. Nadano mu jednak ściślejszą redakcję. Stanowi on mianowicie, że „roszczenie stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju albo orzeczeniem sądu polubownego, jak również roszczenie stwierdzone ugodą zawartą przed sądem albo przed sądem polubownym przedawnia się z upływem lat 10, chociażby termin przedawnienia tego rodzaju roszczeń był krótszy.”

Ponadto znajdujemy w tym artykule przepis uzupełniający, który stanowi, że stwierdzone w wyroku lub w orzeczeniu świadczenia okresowe należne w przyszłości przedawniają się z upływem lat 3. Przepis ten jest zgodny z dotychczasową praktyką, z tą tylko różnicą, że zgodnie z art. 282 k.z. stosowano w takich wypadkach termin 5-letni.

Wreszcie dla roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem państwowej komisji arbitrażowej art. 125 przewiduje przedawnienie roczne, przy czym termin ten liczy się od dnia, w którym orzeczenie stało się wykonalne. Odpowiada to przepisowi § 86 postępowania arbitrażowego.

*

Z mocy art. XIII przep. wprov., jeżeli w nie uchylonych przepisach prawa cywilnego przewidziane są terminy, z których upływem ustawa wyłącza dochodzenie roszczeń (terminy zawite), uważa się je od dnia wejścia w życie k.c. za terminy przedawnienia. Należy zwrócić uwagę na to, że nie stosuje się to do stosunków pracy, a to wobec zachowania dla tych stosunków, jak już o tym była mowa wyżej, przepisów dotychczasowych (art. XII).

Wreszcie z mocy art. XIV przep. wprov., jeżeli utrzymane w mocy przepisy prawa cywilnego nie określają szczególnego terminu przedawnienia, należy stosować

wać art. 118, a więc przedawnienie 10-letnie, roczne zaś w stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej podlegającymi państwowemu arbitrażowi gospodarczemu.

Jeśli chodzi o prawo intertemporalne, to art. XXXV przep. przech. każe stosować przepisy k.c. również do roszczeń powstałych przed dniem jego wejścia w życie i w tym dniu nie przedawnionych z następującymi ograniczeniami:

1) gdy chodzi o czas przed tym dniem, to przy ocenie początku, zawieszenia i przerwania biegu przedawnienia należy stosować przepisy dotychczasowe,

2) jeżeli k.c. przewiduje krótsze przedawnienie, to bieg przedawnienia rozpoczyna się z dniem wejścia w życie k.c., chyba że według przepisów dotychczasowych przedawnienie nastąpiło by wcześniej; w tym ostatnim wypadku datę przedawnienia określa się według przepisów dotychczasowych.

*

W prawie dotychczasowym przepisy o przedawnieniu rozbite były na dwie części. W p.o.p.c. umieszczono mianowicie przepisy dotyczące biegu, zawieszenia i przerwania przedawnienia oraz prekluzji, a ponadto określono ogólny termin przedawnienia. W Kodeksie zobowiązań natomiast znalazły się przepisy o przedawnieniach krótkich. Ponadto przepisy o przedawnieniu roszczeń różnych rodzajów rozsiane były zarówno w ustawach wchodzących w skład prawa zunifikowanego, jak i w różnych ustawach szczególnych.

Ten stan rzeczy ulega obecnie zmianie o tyle, że Księga trzecia k.c. nie zawiera działu, w którym byłyby zgrupowane na wzór k.z. przepisy o przedawnieniach krótkich. Z przepisów tych tylko przepis dotyczący przedawnienia świadczeń okresowych został umieszczony w wyżej omówionym tytule Księgi pierwszej, natomiast pozostałe przepisy kodeksu zobowiązań o przedawnieniach krótkich zostały rozmieszczone wśród przepisów Księgi trzeciej k.c. dotyczących odpowiedniego rodzaju stosunków zobowiązaniowych.

Dla ułatwienia odnalezienia tych przepisów podajemy poniższe zestawienie:

<i>Przepis k.z. art.</i>	<i>Termin przedawnienia lat</i>	<i>Przepis k.c. art.</i>	<i>Termin przedawnienia lat</i>
282 pkt 4	5	751	2
283 § 1, 2	3	442	3
283 § 3, 4	10	442	10
284		utrzymany w mocy	
285 pkt 1	2	554	2
285 pkt 2	2	751	2
285 pkt 3	2	851	2

O zmianie terminu przedawnienia świadczeń okresowych była już wyżej mowa.